

Помиряване и обединяване в *Имението Хауърдс Енд* на Е. М. Форстър

Спиридон Калошев

Connecting and reconciling in E. M. Forster's Howards End: The paper discusses one of the main problems inherent to all of Forster's novels - that of making connections between people and people and society. It focuses on the various oppositions, as reflected in the main characters and in their ability to be reconciled with each other. It also discusses the metaphysical aspect that on its side is reconciliation between the earthly and celestial world and the problem of spiritual inheritance.

Key words: reconciliation, Edwardian, opposites, metaphysical, house, family, society

ВЪВЕДЕНИЕ

„Показват ни една къща с надеждата, че ще успеем да разберем съществата, които живеят в нея” казва Вирджиния Улф в лекцията си *Г-н Бенет и Г-жа Браун* през 1924 година, за да илюстрира тезата си срещу автори като Джон Голсуърти и Арнолд Бенет, повлияни от френския натурализъм. Четиринадесет години по-рано един неин приятел, Джон Форстър, ни показва две къщи – Хауърдс Енд и Уикъм Плейс и не само ни разкрива хората, които живеят в тях, но ни показва и основните проблеми, вълнуващи хората през Едуардовата епоха, някои от които са актуални и до днес.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Социалната структура по това време в Англия е ясно обособена, но в същото време икономическите промени тогава дават по-голям шанс за преминаване от един слой в друг повече отколкото в предишните периоди. Нищо чудно, че точно по това време се засилва интересът към социализма и статуса на жените, като усилено се дебатират въпросът за правото им на глас. Точно през това време се сформира и организацията на суфражетките, които се борят за равноправието на жените с мъжете, и по специално за правото им на вот.

Според изтъкнатия историк на английската литература Андрю Сандърс: „Златните години на управлението на крал Едуард не винаги са били илюзия, но със сигурност са били реални само за по-привилегированите. По някои важни направления ранните години на 20 век са били белязани с триумф на английската култура или най-малкото с прекалената самоувереност на английската архитектура и музика. Това е епохата на английската къща и на изключително сложния домашен стил.” [4, стр. 485]

Точно през тази епоха на къщите е публикуван романът *Имението Хауърдс Енд* – на 18 октомври 1910 година, с което е ознаменуван най-големият успех на Форстър дотогава. „За такова качество.....вече се изисква създаването на думата форстерианско” - пише *Сатърдей Ревю* на 26 октомври 1910 год. „Изглежда, че той се появява с тази книга и дори никога да не напише друг роман, мястото му е сигурно” - добавя *Стандарт* в броя си от 28 октомври 1910 год.

Основният интерес на Форстър е насочен към човешките взаимоотношения. Трите му по-ранни романа – *Където ангелите ги е страх да крачат* (1905), *Най-дългото пътуване* (1907) и *Стая с изглед* (1908) се занимават с взаимоотношенията вътре в малкото човешко общество.

Рандъл Стивънсът твърди, че „Всеки (роман) изглежда, че демонстрира как проблемите, стоящи пред индивидите или обществото, по-общо могат да бъдат решени чрез изменение на схващания или въображение, чрез придобиването на

способността за свързване преживяванията на един човек с тази на другите, което е толкова силно застъпено в *Имението Хауърдс Енд*” [5, стр. 27]

В романа се разказва за две семейства – Уилкоккс и Шлегел, и по-точно за различните взаимоотношения между и вътре в тях, както и между тях и обкръжаващия ги свят. По този начин микрокосмосът на семейството прераства в макрокосмос на тогавашното общество.

Хауърдс Енд е къщата на семейство Уилкоккс, а Уикъм Плейс е домът на семейство Шлегел. Имението се явява начална и крайна точка на романа и е в центъра на сюжета, въпреки че дори и половината от действието не се развива там. Точно както равнината Игдън Хиит е герой в *Завръщането на местния* от Томас Харди, така и Хауърдс Енд участва в развоя на повествованието. То е обединение на две от основните опозиции на романа – духовното и материалното.

Изобщо *Имението Хауърдс Енд* е роман за обединението и помирението. Той е изграден на основата на опозиции, които се стремят една към друга. Уолтър Алън казва, че „Форстър е защитник на баланса, на завършения човек; но човек рядко е балансиран и малко хора са завършени. Критиката срещу липсата на баланс, липсата на завършеност е импулсът зад първите му четири романа” [1, стр. 37] Именно този дисбаланс кара противоположностите в романа да търсят своята завършеност и помирение.

Характерите са в постоянно развитие. Погледнати самостоятелно, всеки сам за себе си, те са едностранчиви. От едната страна имаме Хенри, Чарлс и Ив Уилкоккс, които стоят от прагматичната, материалната страна на живота, а от другата са сестрите Маргарет и Хелън Шлегел, които се стремят към по-изтънчен и културно активен живот, посещават концерти, включват се в гражданско дружество и с това участват в обществения живот. Съвсем неосъзнато двете семейства постоянно се стремят едно към друго, въпреки че на пръв поглед те са си самодостатъчни.

По средата стои Рут Уилкоккс – „жена с неопределена рядкост” по думите на самия Форстър. Тя е майката на семейство и е духовният и физическият собственик на семейното имение. Двете противоположности – на духовното и на материалното са обединени в нея. Наследила е имението от предците си, като е получила не само сградата, но и нейния дух.

Тази къща е страстта на живота ѝ - едновременно минало и бъдеще, нещо стабилно, придаващо значение на настоящия момент, символ на моминството и на зрялата ѝ възраст. В момента на смъртта на героинята къща и жена се превръщат в едно. Чрез тази връзка романът придобива и метафизически измерения. От една страна усещаме пулса на неодоушевената сграда винаги, когато Маргарет отива там след смъртта на Рут, а от друга – винаги се чувства топлотата, удобството и стабилността на семеен дом, когато мис. Уилкоккс се появи. Например: тя потушава скандала между големия си син и мис. Мънт, лелята на Хелън, със самия факт на появяването си.

При все това, мис Уилкоккс е твърде земна. Тя представя идеята за майчинството в най-чистата ѝ форма. Раздялата със семейството и със семейната история за нея изглежда като смъртна присъда. „Да ви разделят с къщата, къщата на баща ви, това не бива да се позволява. По-скоро бих умряла, отколкото да – о, бедните момичета! Може ли това, което наричат цивилизация, да е справедливо, ако хората не могат да умират в стайте, където някога са били родени” – възкликва тя, когато разбира, че Уикъм Плейс ще бъде съборено, за да се направи място за нов жилищен комплекс. [2, стр. 93] Тази загриженост за семейния уют е същността на цялото ѝ съществуване. И при все това тя по никакъв начин не е материалист. Точно обратното, в основната опозиция на романа тя представлява духовното, а не материалното. Нещо повече, тя свързва тези две опозиции.

В изследването си върху Форстър Лайънел Трининг твърди, че: „Мис Уилкоккс не е умна жена – цяла сцена е посветена на това, как умни хора дори я намират за

глушава, а тя не е и чувствителна жена в традиционния смисъл на думата, но в себе си тя съдържа мъдрост, която е традиционна и древна.” [6, стр.104]

Въпреки всичко казано, мис Уилкокс не е централен герой в сюжета на романа. Тя умира през първата третина от книгата, но присъствието ѝ, както и това на къщата, е просмукано в цялото. Може би това най-лесно се описва чрез връзката на историята със самите нас. Всички осъзнаваме, че историята е около нас, чувстваме я неосезаемо. Духът на мис Уилкокс е въплътен в романа, както старият бряст е вкоренен в двора на имението.

Лайънел Трилинг продължава: „Като герой Рут Уилкокс е забележителна – и може би, най-изненадващо, успешна. „Реалността” ѝ е от странен тип и се състои в липсата на реалност въобще, искам да кажа реалност на личността, на личните особености и дори на сила. Убедителността ѝ идва именно от липсата на сила, отличава се дори с липсата си на отличителни черти.” [6, стр. 104]

Това е жена, която е в хармония със себе си. За разлика от своя съпруг и сина си, които са представители само на едната от управляващите сили в романа, в нея са въплътени двете опозиции на духовното и материалното. Хенри и Чарлс са убедени в материалистичките си разбирания - подчиняват се на законите на бизнеса; не се интересуват нито от миналото, нито от настоящето, а само планират бъдещето. Мнението на Хенри при новината за разрушаването на дома на семейство Шлегел е, че „Показва, че нещата се движат. Това е добре за бизнеса“ [6, стр. 184] и тази незаинтересованост от човешките измерения на промените обобщава неговото верую. Те се стремят към положение и власт да управляват живота на другите вместо да живеят в хармония с тях. И точно това е нещото, което ги проваля в края, когато Чарлс отива в затвора, а Хенри се връща в Хауърдс Енд като блуден син.

Завръщането е от огромно значение. Хенри е главата на семейство Уилкокс, освен това е и човек на чисто прагматичното. През целия роман той е господар, който се стреми да властва, при все че в края той се превръща в обикновен човек. Именно Хауърдс Енд, към който е бил небрежен дълго време, е мястото, където той се помирява със себе си и осъзнава равенството си с другите. В края на романа Хенри е променен, разбирайки че човешките отношения са по-важни от бизнеса и че социалният статус е без значение, когато се изгубят обикновените неща.

Когато става дума за статус, имаме още един важен образ – този на автомобила. Форстър го въвежда за първи път в този си роман и му придава двойствено значение. От една страна – показва социалното положение на семейство Уилкокс, а от друга се връзва в идиличната селска атмосфера на имението и околностите. Това може да се разглежда като нахлуване на новите ценности в относително спокойния и идиличен начин на живот, което предвещава безпокойство от всякакъв вид.

Мис Уилкокс няма нищо общо с това безпокойство. Тя е стои настрана, здраво стъпила на предопределеното си място и недокосната от никакви съвременни тенденции. Това придава безвремие на характера ѝ. Тя е живата, а по-късно и отвъдната връзка между миналото и бъдещето, между духовното и материалното: умира само за да пристъпи в света на духовете. Както казва Алфред Казин: „Форстър ни позволява да разберем, че мис Уилкокс няма нищо против да умре в свят, фундаментално неразбираем за нея. Бих добавил, че добродетелта ѝ се състои в привидната ѝ незначителност за собственото ѝ семейство. Завещаването на Хауърдс Енд на Маргарет, сравнително непозната, доказва на семейство Уилкокс колко странна е майка им.“ [3, стр. 17] Изглежда, че те дори са в противовес с природата. Сенната им хрема ги прави негодни да живеят по обикновения и, бих казал – пасторален начин, към който се стреми мис Уилкокс. Тя е обикновена, без да е глушава, докато другите са сложни, но без да са умни. Тя принадлежи повече на семейство Шлегел, отколкото на своето собствено семейство, тъй като на него му

липсва дух. Вместо да печелят пари, Шлегел посещават концерти и провеждат дискусии в група, подобна на тази, посещавана от самия Форстър – Блумсбъри, където търсели определение за доброто, времето и поставяли под съмнение общоприети идеи. Те са полуангличани, тъй като дядо им е бил немец и в тях е помирен духът на тези два народа.

При тях наблюдаваме спокойствие и хармония преди нахлуването на семейство Уилкокс и Хенри не предложи брак на Маргарет, когато всичко в съществуващия ред се срива, за да бъде възстановено в края на романа и всички се съберат отново в Хауърдс Енд. Изобщо, къщите в произведението представляват заслон, пазещ от проблемите. В момента, когато някой загуби дома си, започват да го налягат всякакви други проблеми. До голяма степен домът определя героя, а не обратното.

Единственият герой без постоянен заслон е Ленард Баст, когото семейство Шлегел среща в една концертна зала. Социално му ниво е по-ниско от това на останалите герои. Той представлява друг социален слой от обществото. Ако трябва отново да направя сравнение, в опитите си да бъде интелектуалец, той напомня до известна степен на Хардиевия невзрачен Джуд, въпреки че Джуд е много по-благороден и трагичен образ за разлика от Ленард, който е абсолютно патетичен. И в този роман бракът за героя е тежоба, въпреки че той упорито отказва да го признае (за разлика от Джуд). Той е невъзможен в обществото, към което иска да принадлежи, и съвсем естествено умира символично с книги, падащи отгоре му. За него Казин казва, че: „Дразнешкото при Ленард е, че той е твърде лесно определим. Никой в книгата, като се почне от самия него, не вярва в Ленард. Връзката му с Джак е ограничена до спалнята... Никой, дори и в роман, не може да бъде толкова незнаещо претенциозен, без да спре да съществува.“ [3, стр. 21]

Работата на Ленард представлява още един аспект от проблемите на романа. Опитът на сестрите Шлегел да му помогнат се оказва катастрофален. Те са получили грешна информация от Хенри Уилкокс. Оттук идва изводът, че никой не трябва да се намесва в естествения ред на събитията. Ето защо предопределеността е още една от темите на романа. Няма никакви реални съвпадения, всичко се движи по добре начертана схема. Фактът, че Хенри е имал любовна афера точно с жената на Ленард – Джаки, по никакъв начин не е произволен. Това смъква големия бизнесмен до нивото на по-ниските слоеве, показва го като човек с недостатъци, направен от същото тесто като останалите. Освен това го показва като лъжец. Има справедливост: щом е съгрешил, ще трябва и да си плати. Синът му Чарлс също заплаща за лошото си отношение към тези под него, когато разследването за смъртта на Ленард го намира за виновен и той влиза в затвора за няколко години.

Друг важен факт е, че Маргарет изненадващо наследява Хауърдс Енд, точно както иска Рут, защото в нейно лице тя съзира духовния му наследник. В романа собствеността не се унаследява по родов принцип, защото се управлява от по-висши сили. Може да твърдим, че метафизическото наднича зад всеки ъгъл в *Имението Хауърдс Енд* било то дори само за да изостри вниманието ни. Чувства се присъствието на висша сила, която управлява живота на героите. Както бе споменато по-горе, изглежда, че цялото действие се управлява от имението, сякаш че самото то има душа. Може би това е вярно до известна степен, защото това е къща с история, с мъдрост, липсваща на почти всички други герои. То свръзва минало, настояще и бъдеще. Този метафизичен живот на имението се внушава от стария бряст със зъби от глиган, вковани в него и народното поверие, че ако дъвче от кората му човек, може да се избави от зъбобол; от старата съседка, която се грижи за него, когато там не живее никой и му придава вид на обитаемо място. Ето защо можем да твърдим, че Хауърдс Енд е символ на родовата традиция и винаги се опитва да свръзва хората.

„Просто свържи...“ е епиграфът на романа. Според Андрю Сандърс „Форстър прави велика и често скрита наративна игра със сбития епиграф на романа, формирайки и разваляйки серия от връзки между героите и между това, което той разбира като антипатични култури на бизнеса и интелекта. Действието в *Имението Хауърдс Енд* е внимателно разположено в обществото, на което му липсва доверие и духовен идеализъм...“ , [4 стр. 489].

И антипатичните култури наистина са помирени в края на романа. При всичките си разлики Хенри и Рут са едно семейство, по-късно Хенри и Маргарет също стават успешно семейство. Жалкият Ленард осигурява потенциално добро бъдеще на сина си, което, ако не беше Хелън, не би било възможно. Чарлс е в затвора, но за сметка на това има любяща, пък било то и малко глупава съпруга.

Очарователна черта на обществото в романа е, че е динамично – постоянно се създават нови връзки и се разрушават стари, но при все това остава непроменено и стабилно в края. Дори и имението преминава през периода си на разцвет през времето на Рут, през разрушителния период на квартиранта, когато цялото му достойнство е изтрито, до възстановеното равновесие в края, когато то отново има свое семейство и Хелън възкликва „Сега вече не се чувства като мъртва къща. Стаите изглеждат по-живи дори и отпреди, когато бяха подслонили вещите на семейство Уилкокс.“ [2, стр. 287]

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В началото на повествованието имаме две много различни семейства, живеещи в две много различни къщи. В края имаме само едно, но състоящо се от предишните две, които въпреки различията помежду си успяват да намерят сходствата и да загладят различията помежду си. Това е убедително доказателство, че помирието между две различни на пръв поглед култури е възможно.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Allen, W. Tradition and Dream. London: Readers Union Phoenix House, 1965
- [2] Forster, E. Howards End. London: Penguin Books, 1989
- [3] Kazin, A. Introduction. Howards End. By E. M. Forster. London: Everyman's Library, 1962
- [4] Sanders, A. The Short Oxford History of English Literature. Oxford: Oxford University Press, 1996
- [5] Stevenson, R. The British Novel Since the Thirties – An Introduction. Athens, The University of Georgia Press, 1986
- [6] Trilling, L. E. M. Forster, London: The Hogarth Press, 1969

За контакти:

Докторант Спиридон Благов Калосhev, Катедра “Български език, литература и изкуство”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, E-mail: skaloshev@hotmail.com

Докладът е рецензиран.